

Polonya'daki Ulusal, Etnik ve Dini Azınlıkların Oluşumları ile Tarihsel ve Coğrafi-Politik Koşulları

Andrzej RYKALA

Giriş: Polonya'daki Ulusal ve Dini Azınlıkların Coğrafi Değerlendirmelerinin Anlamı

Polonya, ulusal ve dini azınlıklar açısından yekpare bir devlet olarak kabul edilmektedir. Son yıllarda %97'ye ulaşan etnik bağlılık endeksi, Polonya'yı yalnızca Avrupa'da değil, dünya çapında da ilk sıralara yerleştiriyor. Örneğin Yunanistan'da bu oran %98, Bulgaristan'da ise %84'dür. Birçok Avrupa ülkesinin aksine, 2011'de Polonya'da nüfusun %85'inden fazlası kendisini Roma Katolik mezhebi içinde görmektedir. Karşılaştırmak gerekirse: Diğer Katolik ülkelerden İrlanda ve Macaristan'da bu oran sırasıyla %84 ve %37'dir.

Katolik Kilisesi'nin mensubu olan Polonya uyruklu insanların yüksek oranda olması, Polonya'yı bir ulus ve mezhep devleti yapmaz. Ulusal ve dini çoğunluğa ilave olarak Polonya, ulusal ve dini azınlıkları da içerir. Ulusal ve dini azınlıkların varlığı, Polonya gibi demokratik ülkelerde bu grupların korunması adına önemlidir. Polonya tarih boyunca, çeşitli ulusal ve dini grupların temsilcilerinin birlikte yaşadığı çok kültürlü bir ülke olmuştur. Günümüz Polonyasında yaşayan azınlıklar, toplam nüfus içinde sayısal olarak az olmalarına rağmen, Polonya topraklarındaki renkli ulusal ve dini mirasın kanıtıdır.

Bu azınlıkların varlığı, daha az sayıda topluluğa mensup kişilerin yaşamlarına ve faaliyetlerini etkilediği için zaman zaman önemli bir sorunsala dönüşmektedir. Bu durum günümüzün küreselleşmiş ve aşırı laikleşmiş dünyasında geçerli bir durum haline gelmiştir. Ayrıca, bu durum Katolik Hristiyanların görüş ve değerler sisteminin egemen olduğu Polonya'nın toplumsal gerçekliğinde özel bir öneme sahiptir.

Bu makalenin genel amacı, ulusal ya da mezhepsel aidiyetleri açısından Polonyalıların çoğunluğundan farklılık gösteren, ulusal ve dini kimliğini bu özel kültür bağlamında tutan toplulukları ortaya koymaktır. Bu genel hedefe aşağıdakileri de içeren çok sayıda ayrıntılı hedefler vasıtasıyla ulaşılabacaktır:

- Ulusal, etnik ve dini azınlıkların kökenlerinin açıklaması;
- Polonya topraklarında bu grupların bölgesel gelişiminin coğrafi ve politik unsurların ortaya konulması;
- Günümüz Polonya'sında ulusal, etnik ve dini azınlıkların miçel değişimi, coğrafi dağılımı ve yasal konumlarının analizi.

Polonya'daki Etnik ve Dini Dönüşümlerin Coğrafi ve Tarihi Unsurları (X - XX. Yüzyıllar)

Polonya'nın ulusal ve dini haritasının oluşumunu analiz etmeden önce, Latin Hristiyanlığın çeşitli kültürel unsurlar ve bazı jeopolitik ve dini koşullar aracılığıyla baskın bir ulus-devlet anlayışının oluşmasında rol oynadığını belirtmek gerekir. Bu kültürel süreç, 966 yılında Polans kabilesinin ilk tarihi hükümdarı ve Polonya devletinin yaratıcısı olan Prens I. Mieszko tarafından Hristiyanlığın¹ kabulü ile başladı. Günümüz Polonya'sında etnik ve dinsel azınlıkların varlığı, büyük ölçüde, devletin toprak oluşumunun, özellikle doğu ve kuzeydoğudaki genişlemesinin sonucudur (Şekil 1). Daha önceki birkaç olaydan sonra Polonya'nın topraklarının doğuya doğru olan gelişimi, 14. yüzyılda Büyük Kral Casimir'in Galicia-Volhynia ve Podolya'ya yayılmasıyla başlamıştır. Sonuç itibarıyla, devletin sınırları, esasen bugün Ukraynalılar ve Beyaz Rusların ataları olan Ortodoks ve Ruthen nüfusunun yaşadığı komşu etnik ekümene ait parçaları içeriyordu. Bu, ilk Piast'lardan (Polonya'nın ilk hükümdar ailesi) beri aynı olan siyasi sınırların ve Polonya ulusal ekümen sınırlarının ayrılması anlamına geliyordu.

Azınlıklarla ilgili Polonya konumsal parametrelerindeki değişiklikler de diğer ülkelerle farklı siyasi ittifaklara bağlı olarak gerçekleşti. Bunlar arasında, Polonya Kralığı ile Büyük Litvanya Dükalığı arasındaki kişisel (1385) ve gerçek (1569) birliklerin

¹ Bu Kanun, Polonya halkının Hristiyanlaşmasının başlangıcının geleneksel adı olarak anlaşılmaktadır.

yer aldığı ve doğuda Polonya devletinin toprak oluşumu ve kültürel etkisinin derinleşmesine katkıda bulunan birleşmeler yer alıyordu. Entegrasyon süreci, yalnızca güçlü bir devletin temelini atmakla kalmayıp aynı zamanda Litvanya'nın Polonyalılar dışında ikinci bir siyasi ulus haline geldiği Milletler Topluluğu sosyal ve kültürel alanının çeşitliliğini sağladı.

Göçmen nüfus yoğunlaşması, Polonya'daki yerli (o yörede asırlar boyunca yaşayan) nüfus içinde oluştu. Orta ve Batı Avrupa'da yaşanan zulüm ve baskılardan kurtulmak isteyen Yahudiler 11. ve 12. yüzyılın sonlarında Polonya'ya geldiğinde, kalıcı yerleşimlerinin başladığı yeni bir dönem başladı. Polonya tarafından ilhak edilen (Oder ve Vistül kollarından gelen) Ortodoks bölgelerden farklı olarak, en eski Yahudi nüfusu yoğunluğu Polonya ekümenliğinde kuruldu. Çok yoğun Ortodoks nüfusun aksine, Yahudi nüfusunun çoğunluğu dağılmıştı.

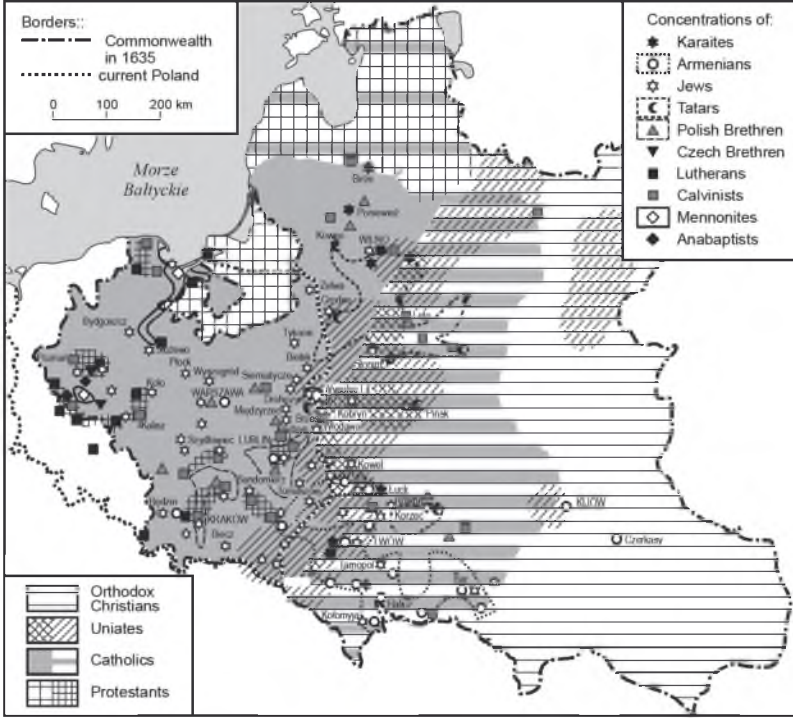

Şekil 1: Tarihsel Süreç İçerisinde Polonya Sınırlarının Değişimi
(Kaynak: Rykała 2008, 2014a)

XII ve XIII yüzyılın başlarında, Polonya'da sömürge kuran (yerleşim) ve ekonomik faaliyete başlayan bir Alman akını yaşandı. Almanyadan gelen yeni göçmen gruplarının kademeli olarak akın etmesi, 16. yüzyılda Protestan dinine geçmeleriyle

daha da güçlenen etnik ve dilsel ayrımcılığın devam etmesine sebep oldu. Alman sömürgeleştirme süreci ve Protestanlığın gelişimi, Polonya topraklarının devlete bağlılığındaki değişiklikler de dâhil olmak üzere coğrafi ve siyasi koşullardan etkilenmiştir. Batı Pomerania ve Silezya'nın Polonya'nın komşularının eline geçmesi (kronolojik olarak: Bohemya, Avusturya, Prusya ve Almanya), 1138'de başlayıp, 1945 yılına kadar devam eden feodal parçalanma başlamış ve etnik, kültürel ve dini etkilerin çatışma alanı haline getirmiştir. Aynı şekilde 13. yüzyılda Alman Talimatı ile (ilk başta Baltık kabileleri yaşıyordu) ele geçirilen bölge 15. yüzyılda Polonya Krallığı (Warmia) tarafından kısmen ilhak edilmiş ve kısmen de derebeylik olarak kalmıştır. Kendilerini Milletler Topluluğu yasalarından muaf ettikten sonra, Eski Prusya Dukalığı (Dukalık, 1657'de derebeyliği resmi olarak bitirdi), 1701'de Prusya Krallığı'nı kurdu; bu, Alman sömürgecilik sürecini ve Alman kültürünün bölgeye yayılması sürecini daha da hızlandırdı.

Alman sömürgeciliği, özellikle Milletler Topluluğu dağıldıktan sonra şiddetlendi ve topraklarının bir kısmı Prusya egemenliğine girdi ve daha sonra Almanya ile birleşti (1871). İşgalci Almanya, yeni işgal edilen bölgeleri (Royal Prussia ve Greater Poland) ülkenin geri kalan topraklarıyla yoğun bir şekilde birleştirmeye başladı. Daha önce ilhak edilen bölgelerde denenen bu işlemin temel unsurları şunlardı: Alman nüfusunun yerleşimi ve Polonya nüfusunun kitlesel olarak Almanlaşması. Bu topraklarda etnik yapının değiştirilmesinin beklenen etkisi sağlandı. 20. yüzyılın başında, Polonya kültürüne bağlılıklarını veya Alman kültürü dışındaki herhangi bir kültüre bağlılıklarını beyan eden insanlar azınlıkta idi (Büyük Polonya hariç).

Şekil 2: XVII. yüzyılda Milletler Topluluğundaki dinsel azınlıkların yoğunluğu
Kaynak: kendi çalışmam.

Musevilere ve Almanlara ilave olarak, göçmen nüfus Tatarlar ve Karayinleri de kapsıyordu. Musevilerin bulunduğu ilk gruba ait olanlar Altın Ordu Devleti mültecileri ve Büyük Dükalık hükümdarı tarafından tutuklanan mahkûmlardı. XIV. yüzyılın sonunda Hazarlardan türemiş diğer Türkçe konuşan halklarla (başta Kıpçaklar olmak üzere) asimile olan Kırım'dan getirilen Karayimlerle birlikte Litvanya'ya yerleştiler. Ayrıca, zamanla Ruthenize olan dağ çobanı Vlachs'ın yanı sıra, Ruthenia'ya yerleşmiş Ermeni tüccarların içinde de göçmenleri bulabiliriz (Lemkos).

Bu karmaşık etnik yapı, Milletler Topluluğu'nun dinsel çeşitliliğine de yansıyor-du (Şekil 2). Daha doğrusu, bu yapı dinsel çeşitlilik temelinde oluşmuştur. Polonya'daki ulusal kimliğin karşı gelişim sürecinde meydana gelen değişiklikler, üst tabaka hala var olduğu halde Katolik ulusu fikrinin gelişmesine yol açtı. Bu, bir Katolik asilzadesinin Polonya ulusunun meşru temsilcisi sayıldığı anlamına geliyordu. Böylece J. Topolski'nin (2000) belirttiği gibi, Cizvit okulunun öğrettiği Polonyalı olma ve Katoliklik arasındaki eşitlik kuralları asil ulus için giderek daha bağlayıcı hale geldi. Birçok durumda, diğer mezheplerin insanların Polonyalılıklarını dışlayarak toplumsal bilinci deforme etti. Polonya-Litvanya topraklarında yaşayanlar arasındaki etnik

bilinç XIX. yüzyılda şekillenmeye başlandı. Bu, diğer Orta ve Doğu Avrupa halkları arasında ulusal düzeyde tomurcuklanan grup kimliği dönemi idi. Din, bu sürecin en önemli unsurlarından biriydi. Ayrıca değerler, etik tutumlar ve her şeyden önce kültür ve gelenek için bir kaynak ve ana damar olarak hizmet ederken, genellikle kimlik duygusunun temelini oluşturuyordu.

Birçok azınlığın ayrı dini gruplar oluşturması Polonya'yı din açısından önemli ölçüde farklı kıldı. İnanç ortaklığı, Polonyalıların önce Litvanlar, ardından Polonya'daki reformasyona kadar da Almanlar ile siyasal birlik kurmasını sağladı. Bununla birlikte, Almanlar çoğunlukla yeni inancı (Lutheran) kabul etti. Ülkenin doğu kesiminde hâkim olan Ruthenler Ortodoks Hristiyanlardı. 1596 tarihli Katolik ve Ortodoks Hristiyan birliği sonrasında, bir kısmı yeni üniteryen usule geçtiler. Doğu sınırları olarak adlandırılan bölgelerde, etnik bölünmeler, tamamen olmasa da ulusal bölümlerle örtüşüyordu. Polonyalıların büyük çoğunluğu Roman Katolik Kilisesi'ne mensup iken, Belarussular çoğunlukla Ortodoks ve Ukraynalılar ise Yunan Katoliki idiler. Bu yakınsama modeli Polonya'nın bölünmesi sırasında en kuvvetli biçimde katılaştı. Beyaz Ruslar (Belarusslar) ve Ukraynalıların bir bölümünün (Volhynia) yaşadıkları toprakları ele geçiren Rusya, Uniate Kilisenin tasfiye edilmesine ve Ortodoks Kilisesi'ne dâhil edilmesine sebep oldu. Avusturya, Polonya'nın etkilerini zayıflatma pahasına Ukrayna ulusal ve kültürel hareketi için Uniate usulünde kalmayı seçti (Uniates: Kendi ayin biçimlerini ve dillerini koruyan ancak Papa'nın otoritesini kabul eden Doğu Katolik kilisesi). 19. yüzyılda Ukraynalılar ve Ruthenians (Lemkos) arasında milli bilincin uyandırılmasında temel bir rol oynamaya başladı. Etnik yapı ve mezhep arasındaki örtüşmenin örnekleri Yahudiler, Tatarlar (İslam mensupları), Karayınlar (Karaism mensupları), Ermeniler (Ermeni Apostolik Kilisesi mensupları) ve 17. yüzyılın ikinci yarısında Polonya'da Katolik Kilisesi - Ermeni Katolik Kiliselerinde² görülebilmekteydi.

² Polonya'daki Ermeni Katolikleri, İsa'nın Katolik öğretilerini kabul ettiler; ayinlerinde (Eski Ermeni dili gibi) bireysel ve dini ve törensel sistemleri muhafaza ederken, Papa'nın üstünlüğü kabul ediyorlardı.

Tablo 1: 1931'de Polonya nüfusunun dinsel ve etnik dağılımı

Milliyetler	Sayı		Din	Sayı	
	Bin Kişi	%		Bin Kişi	%
Polonyalılar	21 993	68,9	Roman-Katolik	28 827	64,8
Ukraynalılar	4442	13,9	Yunan Katolik	3362	10,5
Museviler	2733	8,6	Musevilik	3137	9,8
Beyaz Ruslar	990	3,1	Ortodoks	3787	11,8
Almanlar	741	2,3	Protestan	842	2,6
Diğer	1017	3,2	Diğer	152	0,5
Toplam	31 916	100,0	Toplam	32 107	100,0

Kaynak: J. Tomaszewski (1985ab, 1991), H. Chałupczak, T. Browarek (1998), A. Gawryszewski (2005), Rykała (2008, 2014a,b), P. Eberhardt (2010, 2011)'e dayalı kendi çalışmam

Milletler Topluluğunun (XVIII. Yüzyıl) sonunda, Polonyalılar nüfusun yaklaşık %45'ini oluşturuyordu (Maryański 1994). Bu sayı çoğunlukla Lehçe konuşan Katolikler tarafından ifade edildi. O zaman Polonya-Litvanya devleti, dünyanın Yahudi nüfusunun yaklaşık % 80'ine ev sahipliği yapıyordu. 123 yıllık esaretten sonra Polonya 1918'de bağımsızlığını kazanarak bir kez daha çok uluslu bir ülke haline geldi (şekil 1 ve şekil 2). İkinci Cumhuriyet, siyasi olarak tek uluslu bir devlet olsa da, ulusal ve dini azınlıkların %30'undan fazlasını bünyesinde bulunduruyordu (Tablo 1).

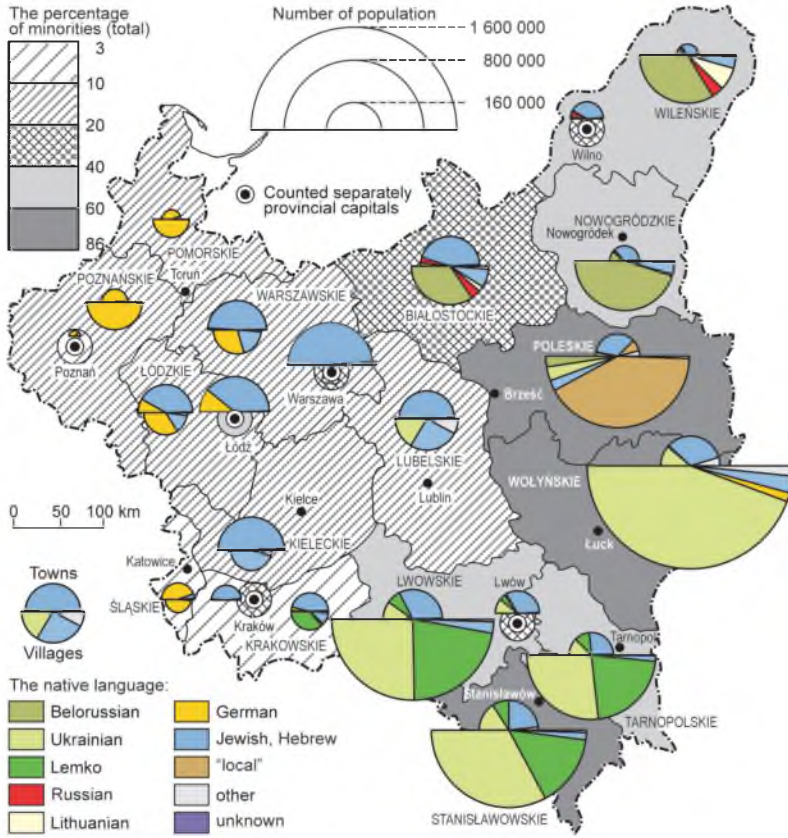
Fotoğraf 1: Lodz'daki Demiryolu Parkındaki Yahudiler ve Polonyalılar (1936)
(Kaynak: Lodz Devlet Arşivi koleksiyonları)

Fotoğraf 2: Trakai'deki Kenesa'dan (Karaim Tapınağı) önce Karayimler
(20. Yüzyılda 1930'lar)

(Kaynak: Yazarın kendi arşivi (Mariola Abkowitz koleksiyonundan))

Bununla birlikte, 1921 ve 1931'de bağımsız Polonya'da yapılan nüfus sayımında elde edilen verilerde birçok hata yapılmıştı. Yapılan ilk hata: Yukarı Silezya ile beraber o zamanlar Polonya devletinin parçası olmayan Vilnius bölgesi, Polonya ve Almanya'nın bu bölgeyi kendilerine bağlama mücadelesinin bir alanı olmuştur. İkinci sayım daha elverişli şartlar altında yürütülmüş olsa da tamamen güvenilir değildir. Özellikle güneydoğu illerinde çok sayıda sahtecilik olmuştur. Bu sayım sonuçları Ukraynalıların ulusal kategorilerde kimliğini ifade etme arzusunu zayıflatma girişimi olarak kullanıldı (Tomaszewski 1985a,b, 1991, Rykała 2014b). 1931 nüfus sayımında, anadil ve mezhep sorularına dayalı Polonya nüfusunun etnik yapısını belirleme girişimleri oldu. Bu iki kategori, "anadil" – kişinin kendisine en yakın kabul ettiği dil - algısı subjektif olmasına rağmen, etnik kimlik yerine geçecekti.

Şekil 3: Polonya'da savaş arası dönemde bölgelere göre anadilini Lehçe dışında bir dil bildiren kişi sayısı (1931)

Kaynak: kendi çalışmam.

Savaş arası Polonya'nın ulusal yapısı çoğunlukla dini yapı ile örtüşüyordu. Diğer kiliseler ve dini birlikler azınlıklar tarafından oluşturulmuş olsa da Polonyalıların çoğu Katolikti. Azınlık dini cemaatlerin mensuplarından bazıları Polonya vatandaşlığına yakınlık duyduğunu ilan ettiler. İnsanların Polonyalılık kimlikleri hem objektif hem de subjektif faktörlerden etkilenmiştir. Objektif faktörler, ataları azınlıklara ait olan ve çoğunlukla kendi toplumunun geleneklerine olan bağlılığa katkıda bulunan kişilerin Polonya kültüründe aldıkları eğitimden (örneğin dil eğitimi) kaynaklanmıştır. Subjektif faktörler ise, bir ulusa ait olmanın kişinin kendi tercihi olmasından, kişinin tarihsel olarak kurulmuş bir topluluğun (azınlık) bir parçası olmak istemesinin ya da kendi kimliğini kendisinin ya da atalarının geldiği gruptan ayrı olarak oluşturmaya karar vermesinin bireyin iradesinin bir hareketi olduğu inancından kaynaklanır. Bir azınlık grubundan ayrılma, çoğunlukla azınlıklara karşı Polonya toplumunun

bir bölümünün sahip olduğu giderek artan düşmanlığın (Antisemitizm gibi) neden olduğu faydacılık tarafından dikte edilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı (1939-1945), Polonya'da radikal bölgesel, etnik ve mezhepsel dönüşümlere sebep oldu. Bütün bu yaşananlar temel olarak, savaşlar öncesi dönemde Polonya'da yaşayan Yahudilerin yaklaşık %90'ının Üçüncü Reich tarafından ortadan kaldırılmasından dolayı gerçekleşti. Bu ulusal (hem Yahudiler hem de Polonyalılar arasında ortak olan) trajedi, yaklaşık bin yıldır kendi kurdukları kültürün yıkılmasına ve bütün bu yaşananların diaspora tarihinde bir ilk olmasına neden oldu³. Soykırımı, Almanya'nın ve Sovyetler Birliği'nin genişlemecilik politikalarının sebep olduğu, hem ölçek olarak, hem de demografik karmaşıklık anlamında büyük göçler izledi. P. Eberhardt'ın yaptığı hesaplamalara göre (2010, 2011), bunlar tarihteki en büyük göçlerinden biriydi ve 1939-1950 yılları arasında yaklaşık 30 milyon insanı kapsayan bir hareket haline geldi. Hareketin katılımcıları, Savaşın son aşamalarında A.B.D. ve İngiltere gibi kazanan güçlerin ve savaştan sonra da Polonya hükümetinin onayıyla başta Polonyalılar, Yahudiler, Almanlar ve Ukraynalılar olmak üzere bazı etnik grupları içermekteydi. Bu seçici ve etnik kökenli göç sürecinde etnik köken ve mezhep sıklıkla birleştiği için dini bir dönüşüm süreci başladı.

Polonya'daki etnik ve dinsel nfus yapısını etkileyen bu hareketleri yoğunlaştıran bir unsur da siyasi sınırların yer değiştirmesiydi. Savaşın galipleri, Yalta (1943) ve Potsdam (1945) anlaşmalarının hükümleri uyarınca, bireysel ulusal ekümenlere bakmaksızın keyfi bir şekilde bu sınırları çizdi. Ancak, etnik grupları bu sınırları tanımaya zorladılar ve bu da yukarıda bahsi geçen göçlere sebep oldu.

Bu sınır değişimleri nedeniyle Polonya, 1945 sonrası dönemde ana toprakların doğu kesimlerini kaybetti (Şekil 1). Kaybedilen topraklar Belarus ve Ukrayna arasında bölüştürüldü. Doğu Sınırları olarak adlandırılan toprak kaybı, bundan önce Almanya'ya ait olan batıdaki ve kuzeydeki (Kurtarılan Topraklar olarak adlandırılan) bazı bölgeler kazanılarak kısmen telafi edildi (Koter, 1997, Wendt 1999). Savaş sonrası ve dolayısıyla bugünkü Polonya toprakları, X-XII. yüzyıldaki Polonya'nın asıl toprakları denilen son şeklini aldı. Böylece Marek Koter ve Mariusz Kulesza'nın (2001) iddia ettiği gibi Polonya, tabiatın doğal olarak sınırlarını çizdiği Polonya ekümeni bölgesine geri döndü.

³ Alman işgalcilerin yanı sıra, bazı yerel halk da ("komşular") cinayetlere katıldı. Bu nedenle, sadece 1941'de Almanlar tarafından işgal edilen Polonya topraklarında (özellikle de eski Sovyet işgali sırasında) birçok katliam gerçekleşti. Bu katliamlar çoğunlukla etnik Polonyalıların hâkim olduğu bölgelerde gerçekleşti (Tykocin, Szczuczyn, Goniądz, Kolno, Wasosz, Suchowola, Radzilów ve Jedwabne gibi). Musevileri hedef alan bu eylemler, çok saygın akademisyenler tarafından yapılan son araştırmalarda da belirtildiği gibi, Polonya halkının büyük oranda savaş gerçeğiyle çarpılmış ahlaki koşulların da etkisi altındaydı. Bu tür vahşice davranışlara, savaş arası dönemde Özellikle Orta ve Doğu Polonya'da ulusal gruplar ve Katolik basın tarafından yapılan yoğun Yahudi karşıtı propaganda sebep olmuştu (Cała 2014, Rykała 2014).

Etnik tek biçimlilikten başlayarak, çoklu etnik yapıdan geçerek, bir milletin belirgin sayısal baskınlığına varana kadar, Polonya'nın etnik yapısı, değişen sınırları gibi bir süreçten geçti (Rykała 2011a). Coğrafi açıdan bakıldığında, yüzyıllar öncesine dayanan demografik eğilimlerde bir değişiklik oldu. Örneğin geçtiğimiz bin yıl boyunca Polonya ve Alman nüfusu yavaş yavaş doğuya doğru ilerleyerek Ortaçağın erken dönemine benzer etnik sınır üzerinde anlaşmaya vardı. Değişen sınırlarla beraber bu değişimden kaynaklanan göçlerin bir sonucu olarak, neredeyse bütün Almanlar Polonya tarafından alınan topraklardan (bazıları ele geçirilen ön cepheden korktukları için savaş öncesi tahliye edildiler) sürüldüler ve buralara çoğunlukla Polonyalılar ile diğer etnik ve dini gruplardan insanlar yerleştirildi.

Bölgesel değişiklikler sonucunda, Polonya ve Ruthenian (Belarus ve Ukraynalı) ekümeni sınırlarının en batısındaki kısmı, Ortodoks ve Yunan Katolik dini mirası ile birlikte Polonya sınırları içinde kaldı. Polonya-Almanya sınırının açık etnik ve dini farkı, Doğu Polonya'ya yansımada. Bununla birlikte, Ortodoks Hristiyan ve Yunan Katoliklerin nüfusunun yoğun olduğu ülkenin doğu ve güneydoğu kesimi, daha sonraki birkaç yıl içinde dini benzersiz olma özelliğini kaybetti. Bu, orada yaşayan nüfusun yeniden iskân edilmelerinin bir sonucu olarak gerçekleşti: Harici olarak Sovyetler Birliği'ne (1944-1946)⁴ ve dâhili olarak da "Vistula" (1947) Operasyonunun bir parçası olarak Kurtarılan Topraklar da denilen yer. Bu toprakları Ukrayna'ya katmak üzere, yer altı Ukrayna hareketi faaliyetlerinin ilerlemesini önlemeyi amaçlayan bu operasyon, 1947'de dini kriterler (Yunan Katolik ya da Ortodoks Kilisesi üyeliği) kullanılarak gerçekleştirildi ve Polonya'nın güneydoğusundaki Ruthenianlara ait (Ukraynalılar, Lemkos'u da içeren) yerleşim birimlerinin ortadan kaldırılmasını kapsıyordu (Rykała 2011a). Yeniden iskân sonucunda Ortodoks Hristiyanlar ve Yunan Katoliklerin yoğun nüfusunun bulunduğu orta doğu ve güneydoğu Polonya'daki bölgeler daha sonraki yıllarda dini özgüllüğünü yitirmişlerdir (Barwiński 1999, Rykała 2013).

Yeni kurulan Polonya, "sınır ötesi" etno-dinsel azınlıklar olmak üzere yalnızca birkaç topluluktan oluşuyordu: Tatar kökenli Müslümanlar (Bohonikach, Kruszynianach, Bryamsk, Krynkach, Suchowoli Sokółce), Karayimler (m. W. W Warszawie i Podkowie Leśnej) ve Ermeniler (m.in. w Krakowie) (Rykała 2011b, 2013). Bu toplulukların en büyüğü Polonya dışındaydı. Büyük ölçüde Polonya kültürüne asimile olan bu toplulukların birçok üyesi "küçük anavatanlarını" terk etmeye ve Polonya'ya yerleşmeye karar verdiler.

Göçmenlerin çoğu, Kurtarılan Topraklar diye anılan yere yerleştiler. Ülkenin geri kalan kısmına büyük zarar ile birlikte yeni kazanılan bölgedeki yerleşim ve kal-

⁴ 1944-1946 yılları arasında SSCB'ye göç eden savaş öncesi Polonya vatandaşları arasında: 480 300 Ukraynalı (yaklaşık 70000 Lemkos dâhil), 36000 Belarus ve 1000 Litvanyalı vardı (Chatupeczak, Browarek 1998; Gawryszewski 2005; Rykała 2008; Barwiński 2013).

kınma programının uygulanması göçmenlere yaşamak için fazla bir seçenek bırakmadı. Binalarının daha yüksek standartları, daha zengin altyapısı, potansiyel işler ve aynı zamanda korunmuş dini yapıları nedeniyle, göçmenler için bu topraklar yerleşmek için cazip bir yerd (Rykafa 2013). Bu tür yer değiştirmelere “enlemesine” düzenlilik eşlik etti; Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti (SSCB) vatandaşları çoğunlukla Alt Silezya’ya göç ettirilirken, Kuzey Bölgelere (Kurtarılan Topraklar diye adlandırılan yer) Litvanya Cumhuriyetinden (LSSCB) bir göç akımı gerçekleşti.

Polonya’ya eklenen batı ve kuzey kısımlarında, eski doğu sınırlarına özgü ulusal, etnik ve dini bir yapı meydana geldi. İki istisna, 1940’ların sonlarında Polonya’ya yerleşen Yunanlılar ve Makedonlardı⁵. Bazı grupların örtüştüğü ulusal etnik ve dini azınlıklar açıkça diaspora niteliği taşıyordu. Kurtarılan Topraklar denilen bölgelerdeki azınlıkların kitlesi Sınır Bölgesi’ndekinden çok daha az yoğun ve sayı olarak daha fazlaydı.

“Kendi öz” topraklarından, kültürel olarak yabancı bölgelerde yaşamı yeniden inşa etme girişimlerinde bulunmak üzere göç etmenin (Ukraynalılar, Lemkos ve Boykos örneklerinde olduğu gibi bazen insanlıktan uzak yer değiştirmeler şeklinde) azınlık gruplarının milli ve etnik bilinçlerinin oluşması üzerinde önemli bir etkisi oldu. Polonyalı çoğunlukla etnik asimilasyon gittikçe ilerledi ve hâkim olan Roma Katolik Kilisesi ya da sekülerleşme ile daha yakın bağlar kurarak dini alana da yansıdı. Kimlik dönüşümleri üzerine büyük etkisi olan bir diğer faktör de, ulusal ve etnik açıdan homojen bir toplum kurmayı amaçlayan devletin ideolojik politikasıydı (Yetkililer, etnik kökenlerini kurumsallaştırmaya yönelik azınlık faaliyetlerini sınırlandırdı ve dini yapıların inşasına ilişkin idari engeller koydu). Bunlara, yaşamın modernizasyonu ilerlemesinin sebep olduğu nesnel asimilasyon ve sekülerizasyon süreçleri eşlik etti.

Değişen ulusal ve etnik tanımlamalara, özellikle Kurtarılan Topraklar adı verilen bölgelerde, azınlıkların durumu da neden oldu: bölgesel dağılım ve yoğunluk eksikliği; dış (yurtdışından) ve iç (kırsaldan şehre) göç; düşük örgütlenme düzeyi; seçkinlerin sıradan halkın yaşamına katılım eksikliği ile birlikte farklı kültürlerden, geleneklerden, göreneklerden ve dillerden unsurların topluma tanıtılması (çoğunlukla Polonya Katolikleri ile yapılan sonucu olan karma evlilikler).

Savaş zamanı gerçekleşen kayıplar dolayısıyla Polonya nüfusunun azalması (neredeyse yarısı Yahudi olan yaklaşık 6 milyon kişi), Polonya vatandaşı olmayan insanların yurtdışında kalması (çoğunlukla eski doğu sınırlarında) ile birlikte savaş sonrası yaşanan göçler sonunda (Tahliyeler, firarlar, gönüllü göçler ve Almanların

⁵ Yunanlılar ve Makedonlar, çoğunlukla Aşağı Silezya’ya sığınan sol görüşlü politik göçmenlerdi (örneğin Wrocław’da ve Yukarı Lusatia’da (Zgorzelec’de) iç savaştaki yenilgilerinden sonra (1944-1949) bu bölgelere yerleştiler. Bunların arasında çoğunlukla Ortodoks geleneğinin mensuplarıyla beraber sol görüş idealleri nedeniyle ateist olan insanlar çoğunluktaydı.

zorla sürülmesi, Ukraynalılar, Beyaz Ruslar ve Litvanyalıların SSCB'ye göç ettirilmesinin yanı sıra İsrail, Batı Avrupa ve Amerika'ya Yahudi göçleri dâhil) 1950'lerin başında Polonya'da 27 milyon kişiden 650 bin (%2,4) kişinin azınlık olduğu bir durum ortaya çıktı. Kendilerini bu toplumlarla özdeşleştirirken Polonya'da kalanlara ilave olarak, azınlık topluluklarının küçük ama çok çeşitli ulusal ve etnik mozağine Yahudiler, Ermeniler, Tatarlar ve Karayimler'den oluşan SSCB'den ülkelerine geri gönderenler eklendi. Bu yeni koşullar altında (toprak, etnik ve politik), Polonya'daki komünist makamlar, yeni bir sosyalist toplum türü tarafından ortaya konan tek uluslu bir devlet kavramını uyguladılar. Bu varsayımlara dayanan politika, diğer ulusal, etnik veya bölgesel (yerel) grupların kendi kimliğini vurgulamaya yönelik isteklerini bastırmıştır.

Tek uluslu bir devlet kavramını uygulayarak, Polonya makamları Belauslar, Almanlar, Tatarlar ya da Yahudiler gibi geleneksel etnik azınlıkların varlığına izin verdi. Grupların sayı olarak nispeten küçük boyutlarda olmaları hükümet tarafından tanınmalarına sebep oldu. Belirli bir azınlığa yönelik Polonya devletinin olumlu tutumunun en çarpıcı kanıtı, bu azınlığın çıkarlarını temsil eden örgütlerin işleyişinin onaylanmasıydı. Bu örgütler çoğunlukla yüzeyseldi. En başından itibaren, faaliyetleri üzerinde büyük etkisi olan "önde gelen" partilerin (Polonya Birleşik İşçi Partisi) oldukça katı sınırları içerisinde faaliyet gösterdiler. Bu örgütler, çoğunlukla temsil ettikleri grupların çıkarlarını korumak pahasına parti ve devlet makamlarının "azınlık konuları" ile ilgili yönergelerini yerine getirmiş olsalar bile, yine de bu toplulukların Polonya'daki kimliğinin korunmasında önemli bir role sahip oldukları ifade edilmelidir.

Geleneksel azınlıkların sorunlarını seslendirmesine izin veren etnik açıdan tek kimlikli devlet modelinde, Polonya halkı içinde yalnızca etnografik ve bölgesel bir grup olmaktan daha fazlasını isteyen, Polonya kökenli olmayan kimliklere ve azınlıklara yer yoktu. Bu, Alman kültürünün etkisi gibi (Silezyalılar, Masurians, Warmians) özellikle karmaşık geçmişi olan gruplara Polonyalı olma ve karakter özelliklerini taşıma girişimlerinde geçerliydi. Ancak bu, azınlıkların özgür kalma fırsatı bulamamasının tek sebebinin hükümetin olumsuz tutumu olduğu anlamına gelmez. Kabul edilmediğinde, bunların (ör. Silezyialılar) sosyal ve politik gerçeklikte algı ve konumları aynı derecede önemliydi.

Halkın Polonyası hareketi de dine karşı çeşitli baskı biçimleriyle dini bir politika uyguladı. Bu hareketin ana özelliği, hükümetin kiliselerin ve dini kuruluşların faaliyetlerinin iç yüzünü anlamak için araçların geliştirilmesi ve bu faaliyetlerin hükümetin istekleri doğrultusunda değiştirilmesiydi. Devlet yönetiminin bu tür topluluklara karşı tutumu ve bir bütün olarak dine karşı tavrı, 1940'ların ikinci yarısında ve 1950'lerin başında kullanılan yönetim ve imha çözümlerinden 1980'lerin sonlarında

ortaya çıkan liberalleşmeye dönüşmüştür. 1989'dan sonra meydana gelen ideolojik ve ulusal dönüşümler, kendini tanımlama fırsatından kaynaklanan çeşitli sosyal grupların kültür kodunu yeniden şekillendirme fırsatı verdi.

21. Yüzyılın Başında Polonya'daki Ulusal ve Etnik Azınlıklar

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden bu yana, Polonya halkının ulusal kimliğine ilişkin sorularını doğru bir şekilde cevaplamak olanaksızdı. Savaştan sonra, ilk kez bu konuyla ilgili bir soru da içeren 2002 Ulusal Nüfus Sayımına (STK) kadar, Polonya'nın ulusal kimliği için ciddi istatistiki veri mevcut değildi. Nüfus sayımı işlemine tabi tutulanlarda ulusal kimlik duygusunu doğrulamak için, soru şu şekilde ifade edildi: "*Kendinizi hangi milliyete ait olarak görüyorsunuz?*" bu da, kendini herhangi bir etnik grupla özdeşleştiren neredeyse tüm insanların, kendileri için temel bir referans işlevi gören şeye dikkat çekme fırsatı kullandıkları anlamına geliyordu. Soru o kadar açıktı ki, anketi hazırlamak için kullanılan tanımı incelenmiş olsa bile, nüfus sayım anketine cevap vererek, soru kişiye terimi kendi anlayışlarına göre yanıtlama şansı verdi (Rykała 2011a)⁶.

Ulusal aidiyet gibi öznel ölçütleri olarak kullanırken bile, belirli bir ulusla duygusal, kültürel veya soy bağları olan insanlar için doğru olanı göstermek çok açık değildi.

Nüfus sayımı, 36 983 700 kişinin Polonya uyrukluğuna (Polonya nüfusunun %96,74'ü), 471 500 kişinin de Polonya dışında bir uyruğa sahip olduklarını gösterdi (%1,23); 774 900 kişinin ise uyruğu belirlenemedi (%2,03)⁷. Uyruğu belli olmayan insanların sayısı, Polonya uyruğuna sahip olmadığını bildiren insan sayısından çok daha fazlaydı⁸.

Nüfus sayımı sırasında elde edilen veriler, daha önce yapılan etnik azınlık sayılarının tahminlerinin aşırı abartılmış olduğunu gösterdi. Ayrıca, bu sonuçlar azınlıkların savaş sonrası dönem boyunca kademeli olarak asimilasyon sürecinden geç-

⁶ Bu tanıma göre: "Milliyet, her bireyin belirli bir ulusla ilişkisini (öznel bir duyguya dayanan) duygusal, kültürel veya soy bilgisi olarak (anne babalarının kökeni nedeniyle) ifade eden bir bildirimdir".

⁷ Merkezi İstatistik Ofisi hesaplamaları, uyruklu beyanları temelinde seçilmiş 109 kategori, 91'i 1000 kişiden az bunların yarısı - 100'den az, üçte biri de - 50'den az kişiyi içeriyordu. Nüfus sayımından sorumlu görevliler, belli bir uyruğa bir bağlılık göstermekte zorlanan yaklaşık 40 000 kişi olduğunu bildirdi. Farklı bir uyrukla kendini tanımlanan insanlar arasında 25 700 geçici olarak kalan diğer ülkelerin vatandaşları ile beraber Polonya kökenlerinden (ve çoğunlukla Lehçe dil bilgisine sahip oldukları için) dolayı yabancı şirketlerin Polonya bürolarında çalışıp, buraya gönderilen uzmanların olduğunu farz edebiliriz.

⁸ 2002'de Polonya'da daimi ikamet edenlerin arasında % 98,2'den fazlası Polonya Cumhuriyeti vatandaşlarıydı.

tiklerini teyit etti. Pek çok düşüncenin aksine, diğer ülkelerden gelen göçmen akını “geleneksel” azınlık sayısındaki artış üzerinde önemli bir etkiye sahip değildi, ancak bu toplulukların sayısının daha da azaldığını gösterdi (Tablo 2).

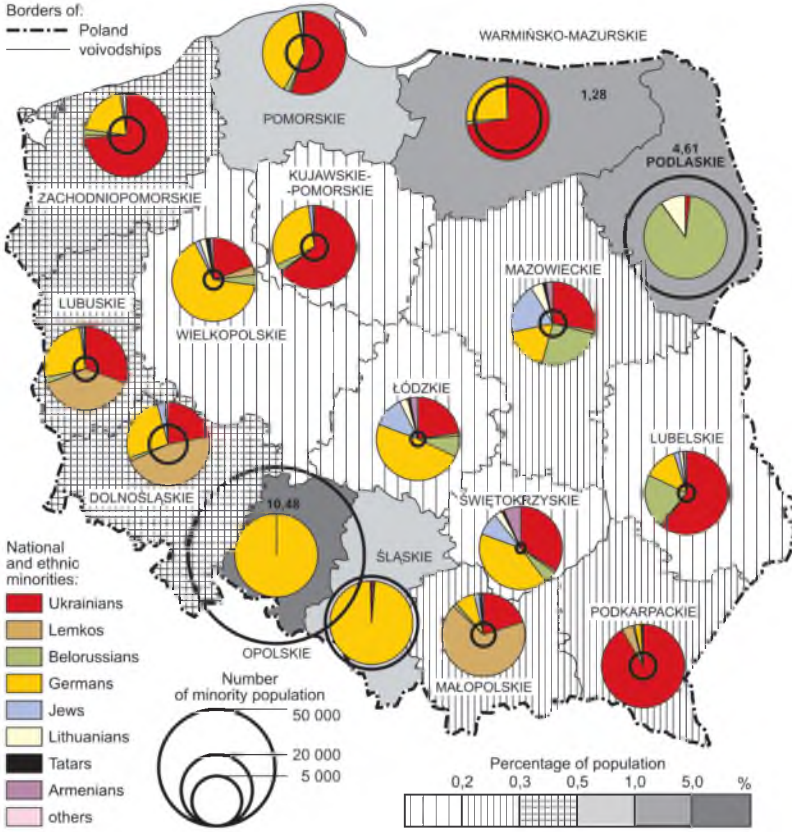
Tablo 2: 2002’de Polonya’daki ulusal ve etnik azınlıklar

Ulusal ve etnik azınlıklar	2002 nüfus sayımından önceki tahminler	2002 yılı ulusal nüfus sayımında bildirilen uyruk				Polonya vatandaşlarının bildirdiği dil	
		Toplam (bin kişi)	Toplam Polonya nüfusu içindeki payı (%)	Polonya uyruğu	Polonya vatandaşlarının yüzdesi (37529.7 binli rakamlar)	Toplam (bin kişi)	(%)
Belarus	200000	48737	0,128	47640	0,127	40226	0,107
Çek	3000	800	0,003	386	0,002	1226	0,003
Karaim	150	45	0,001	43	0,001	-	-
Litvanyalı	20000	5846	0,016	5639	0,016	5696	0,015
Lemko	60000	5863	0,016	5850	0,016	5605	0,015
Alman	400000	152897	0,4	147094	0,392	196841	0,524
Ermeni	8000	1082	0,003	262	0,001	321	0,001
Çingene	20000	12855	0,034	12731	0,034	15657	0,042
Rus	10000	6103	0,016	3244	0,009	12125	0,032
Slovak	10000	2001	0,006	1710	0,005	794	0,002
Tatar	5000	495	0,002	447	0,002	9	0,000
Ukraynalı	250000	30957	0,081	27172	0,073	21055	0,056
Musevi	7000	1133	0,003	1055	0,003	243 ^a	0,001
Toplam	993150	268814	0,709	253273	0,681	299798	0,798

Kaynak: CSO’ye dayalı kendi tahmin ve verilerim.

^a İbranice veya Yiddiş (eski İbranice)

Polonya uyruğu olmayan nüfus çoğunlukla üç bölge kökenliydi: Polonya uyruğundan farklı bir uyruğu olan Silezyalı sayısı 186 300 (Polonya vatandaşı olmayan genel nüfusun %39,5’i), Opole uyruğu 133 300 kişi (%28,3) ve Podlasie uyruğu 55 200 kişi (%1,7) (Şekil 4). Silezya bölgesinde yaşayan her on kişiden en az bir tanesi Polonyalı değildi, diğer iki eyalette ise Polonyalı olmayanlar toplam nüfusun %5’ini aşmadığı için bu oran çok daha düşüktü.

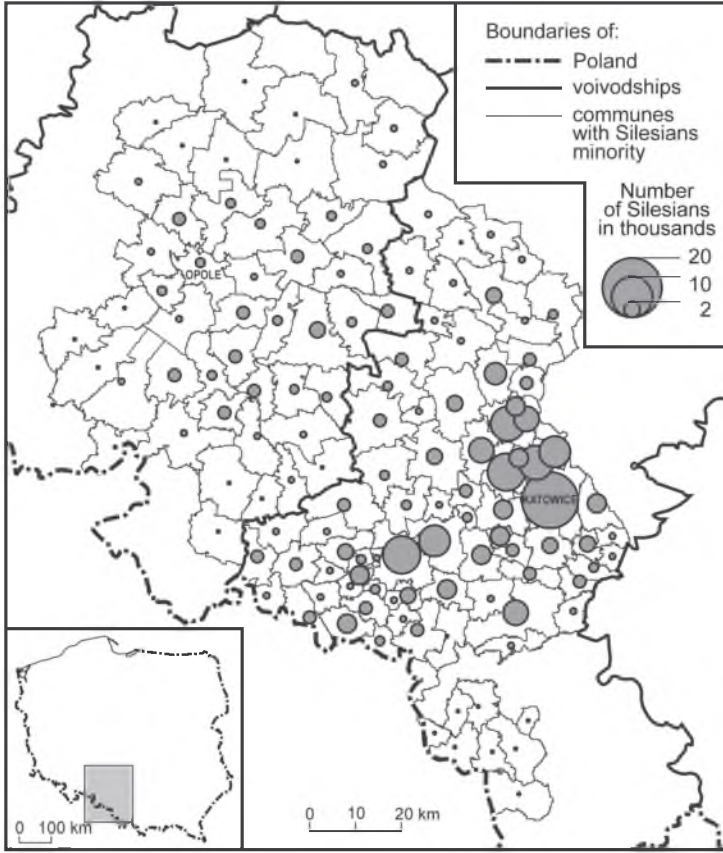
Şekil 4: 2002'de Polonya'da illere göre ulusal ve etnik azınlıklar

Kaynak: Kendi çalışmam.

2002'de yapılan nüfus sayımının verileri, geleneksel ulusal azınlıklar olarak adlandırılan grupların (Almanlar ve Ukraynalılar gibi) bir düşüş yaşadığını ortaya koydu. Bu güçlü bölgesel kimliklerin değişimi, kültürel ve sosyal bir hadisedi.

Nüfus sayımı sonuçları, Polonya'da Polonya vatandaşlığına sahip olup Silezya uyruğu deklare edenlerin 173 148 kişi olduğunu gösteriyordu (Polonya vatandaşlarının %0,5'i). Polonyalı olmayan grupların arasında en büyüğüydü⁹. Silezya uyruğunu deklare edenler iki bölgede bulunuyordu: Silezya ve Opole (Şekil 5). Bu deklare edenlerden neredeyse hepsi (%99,7) bu iki bölgede kayıtlıydılar. En büyük insan toplulukları, Silezya bölgesi içinde Yukarı Silezya'nın en sanayileşmiş doğu kesiminin büyük şehirlerinde bulunuyordu.

⁹ STK'dan alınan verilere dayanarak.

Şekil 5: 2002 yılında Silezya uyrukluluğunu beyan edenlerin ilçelere göre dağılımı

Kaynak: Kendi çalışmam.

Silezya kimliği “büyük anavatan” (Polonya ve Almanya) ve “küçük anavatan” Silezya’yanın tarihsel, siyasal ve ekonomik referansları, değişen milli aidiyetler ve Polonyalılar, Almanlar ve Çeklerin kültürel etkileri altında tarihsel ve kültürel bir demografik sonuç olarak şekillendi. Bu üç kültürün etkileri, bölgenin doğu kesiminde, Yukarı Silezya’da birbirleriyle örtüştü. Batı bölgesi (Aşağı Silezya), oldukça hızlı bir şekilde kendini Bohemya ve Almanya’nın siyasi ve idari etkisi altında bulurken, Yukarı Silezya, Polonya’nın egemenliği altında daha uzun süre kaldı. Polonya’nın savaş sonrası gerçekliğiyle (ekonomik geri kalmışlık, azınlık gruplarının bağımsızlığının tezahürlerinin bastırılması) karşı karşıya kalan geçmişteki deneyim ve imgelelerine bağlı olarak (Alman devleti dönemine dayanan) Silezya’daki yerli halkın kimlik dönüşümü, değişen siyasi koşullarda Silezya ulusal kimliğinin temeli olarak hizmet eden Silezya kimliği duygusunun oluşmasına ve insanların Silezya kimliği ile özdeşleşmelerine yol açtı.

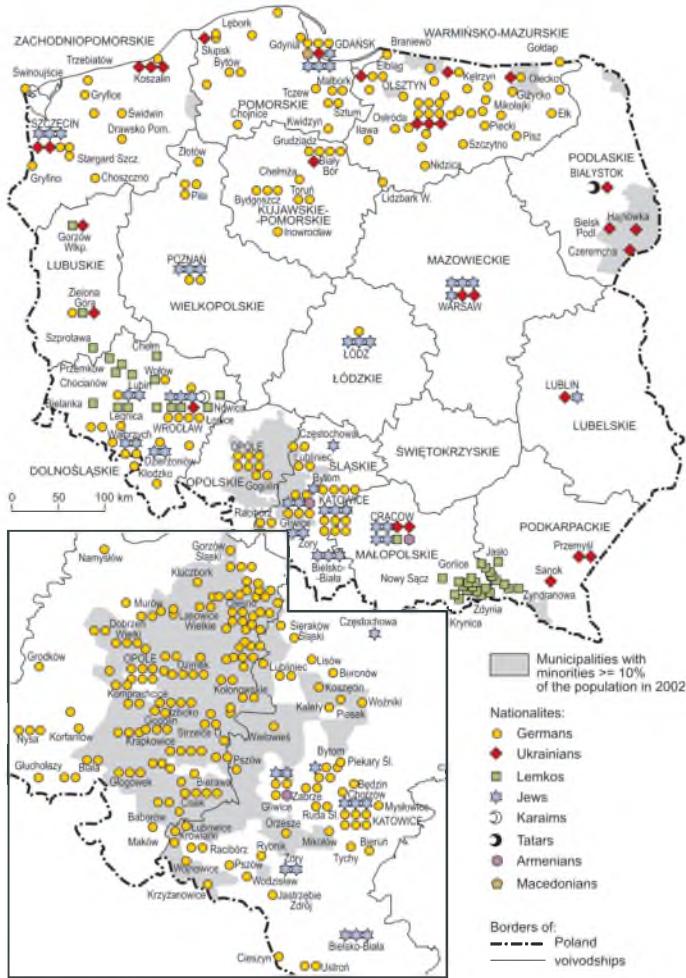
Bu nüfus sayımının sonuçları, Polonya'da yaşayan azınlıkların hukuki durumunun düzenlenmesi ile ilgili çalışmaların hızla başlamasının nedenlerinden biriydi. Bu eylemlerin doruk noktası, Ulusal ve Etnik Azınlıklar ve Bölgesel Dil Kanununun 2005 yılında kabul edilmesiydi ve bu kanuna göre Polonya'da geleneklerine göre yaşıyor diye adlandırılan 13 ulusal ve etnik azınlık bulunmaktaydı (Bu azınlıkların özelliği Polonya topraklarında en az 100 yıldır yaşıyor olmalarıdır). Ulusal azınlıklar (ülkelerinde örgütlenmiş uluslarla kendilerini özdeşleştirenler) şunlardır: Belaruslar, Çekler, Litvanyalılar, Almanlar, Ermeniler, Ruslar, Slovaklar, Ukraynalılar ve Museviler; bağımsız devleti olmayan etnik azınlıklar ise şunlardır: Karaim, Lemko, Çingene ve Tatar (Rykała 2008, 2011a).

Ulusal azınlığın statüsünü elde etmek yalnızca grubun Polonya'daki varlığının "dönüm noktasına" değil aynı zamanda diğer koşullara da bağlıydı. Yasaya göre, ulusal ve etnik azınlıklar kendi tarihsel ulusal camiasının farkında olmalı, ifadesine ve korunmasına odaklanmalı, dile, kültüre ve geleneğe sahip diğer vatandaşlardan farklı olmalı ve aynı zamanda onları korumak için mücadele etmeliydi¹⁰.

Yasada doğrudan belirttiği gibi, dil, belirli bir ulusal veya etnik toplulukla olan bağıny gösteren en önemli kültürel ve sosyal göstergelerden biridir. Nüfus sayımı verileri, evlerinde Lehçe dışındaki dillerde iletişim kuran 563 000 kişi olduğunu gösterdi (52 000 kişi yalnızca farklı bir dil kullanıyor)¹¹. Lehçe, Polonya uyruğuna sahip olduğunu deklare eden gruptaki insanlardan daha fazla (genel nüfusun %97,8'i) insan tarafından ev ortamında kullanılıyordu. Aynı şey, yasal olarak tanınan ulusal ve etnik azınlıkların çoğunluğu için de geçerlidir (Tablo 2). Ulusal ve etnik azınlıklara ilişkin kanunda belirtildiği üzere, çeşitli azınlıklar kendi kimliklerini ifade etme ve koruma girişimlerinde de bulunmuşlardır. Bu çabalar, diğerlerinin yanı sıra, kurumsal ve grup kimliğini güçlendirici ve tamamlayıcı çabalardı, aynı zamanda yasal ve idari çerçeveyi oluşturdu. 1989 sonrası Polonya'da meydana gelen siyasi değişimler sonucunda, çeşitli faaliyetlere yönelik ulusal, dini ve bölgesel olarak kendini kimliklendirmeye geçiş mümkün hale geldi. Bunlar çoğunlukla Polonya vatandaşı olmayan kişilerin sayısının çok olduğu ve etnik kökenlerinin kurumsallaşmasını en aktif şekilde sürdürdükleri yerlerde gözle görülebiliyordu (Şekil 6). Ulusal ve etnik azınlık örgütleri esas olarak kültürlerini ve dillerini tanıtmak, maddi mirası gözetmek, devlet yetkilileri önünde üyelerini temsil etmek ve Polonya toplumu ile dostça ilişkiler sürdürmek üzerine yoğunlaştı.

¹⁰ 2005 Yılı Kanunları Dergisi no. 17, madde 141.

¹¹ Genel olarak, ülkede yaşayan insanlar 87 farklı dil kullanıyordu; bu dillerden 20 tanesinin en fazla 1000 tane kullanıcısı vardı. Polonya halkı arasında en popüler yabancı dil, evlerinde 204 600 kişi tarafından konuşulan Almancaydı.

Şekil 6: 2002'de Polonya'da başlıca ulusal ve etnik azınlık örgütlerinin merkezleri ve şubeleri

Kaynak: Kendi çalışmam.

Bu seçim özgürlüğü, en çok faydayı kendilerini Alman olarak tanımlayan insanlara sağladı. 2008 yılında azınlık örgütlerinin 235 000 üyesi vardı; bu sayı Polonya'daki tüm ulusal ve etnik derneklerdeki toplam üye sayısının yaklaşık %82'sine denk geliyordu (Rykała, Barwiński 2010). Alman örgütlerinin yaklaşık %91'inin faaliyetleri adlarına da yansıdığı şekilde yalnızca tek şehir veya bölgeyi kapsıyordu (ör. Lidzbark'daki Alman Azınlık Birliği "Warmia").

Kanunla azınlıklara sağlanan en önemli haklardan birisi, belediye makamlarıyla ilişkilerde azınlık dillerinin ikinci dil olarak kullanma imkânıydı. Ancak, ikinci dil

sadece azınlıklara mensup kişilerin ilgili belediyenin toplam nüfusunun %20'sinden daha az olmadığı belediyelerde kullanılabilir.

Nüfus sayımına göre, bu şart sadece dört ulusal azınlık tarafından karşılanmaktadır: Belarusça (12 belediyede), Litvanca (1) ve Almanca (27) ile birlikte bir dil azınlığı olan Kashubian dili (10). Yasa aynı zamanda, yerleşmiş Polonya isimleri ile beraber, geleneksel coğrafi isimlerdeki azınlık dillerini kullanma hakkını da garanti ediyordu (kasaba, fizyografik nesnelere ve sokak isimleri)¹². 2012 yılının sonunda 798 köyde ilave isimler kullanıldı (397 Almanca, 335 Keşivan, 30 Litvanyaca, 27 Beyaz Rusça ve 9 isim Lemko dilinde kullanıldı) (Barwiński 2013) (3.,4.,5. ve 6. fotoğraf).

Foto 3: Almanca yazılmış kasaba adının bulunduğu yol levhası

¹² Meskûn ve boş kasaba, fizyografik nesne, sokak, vb. adları azınlık nüfusun genel nüfusun en az %20'sini oluşturduğu belediyelerde azınlık dillerinde de verilebilir. İlave isimler, sayı kotasını karşılamayan belediyelerde bulunan meskûn kasabalar için de kullanılabilir. Böyle bir durumda, ilave bir ad kullanması, istişare ve halkın %50'den fazlasının lehte oyunu gerektiriyor.

Foto 4: Litvanca dilinde yazılmış kasaba adının bulunduğu yol levhası

Foto 5: Kashubian dilinde yazılmış kasaba adının bulunduğu yol levhası

Foto 6: Lemko dilinde yazılmış kasaba adının bulunduğu yol levhaları

Kaynak: yazarın kendisi

Silezya vatandaşlığını deklare edenler, en yüksek sayıda olmasına rağmen, Silezya yasal anlamda bir azınlık olarak tanınmamaktadır ve bu nedenle sunulan menfaatlardan mahrum kalmaktadır (kendi dilinin belediyeyle ilişkilerde ikinci dil olarak kullanılması gibi. Bu dil coğrafi isimlerin yazımında da kullanılamaz). Silezyalıların milliyetçi arzuları ve örgütlerin farkındalıklarını tetikleyen faaliyetleri ve Yukarı Silezya'nın özerklik fikirlerini teşvik etmesi, Polonya'nın ulusal birliği için devlet makamları tarafından bir tehdit olarak görülüyordu. Geleneksel ulusal ve etnik Sileziler arasında Silezilerin tanınmasına gösterilecek herhangi bir rızanın, farklı bölgesel gruplar arasında (Kashubianlar, Dağlılar (Highlanders) gibi) aynı hakları talep etme konusunda benzer bir süreci başlatacağı korkusu vardı.

KAYNAKLAR

- Babiński G., 2004, *Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce w świetle spisu ludności z roku 2002*, "Studia Socjologiczne", 1 (172).
- Barwiński M., 1999, *Współczesna tożsamość etniczna i kulturowa Łemków na obszarze Łemkowszczyzny – uwarunkowania i konsekwencje*, "Acta Universitatis Lodziensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica", 2, Łódź.
- Barwiński M., 2013, *Geograficzno-polityczne uwarunkowania sytuacji Ukraińców, Łemków, Białorusinów i Litwinów w Polsce po 1944 roku*, Łódź.
- Bikont A., 2004, *My z Jedwabnego*, Warszawa.
- Cała A., 2014, *Ochrona bezpieczeństwa fizycznego Żydów w Polsce powojennej. Komisje Specjalne przy Centralnym Komitecie Żydów w Polsce*.
- Chałupczak H., Browarek T., 1998, *Mniejszości narodowe w Polsce 1918–1995*, Lublin.
- Doktór T., 1990, *Religijne i parareligijne ruchy hinduistyczne w Polsce*, [in:] Doktór T., Karpowicz P. (ed.), *Ruchy hinduistyczne i buddyjskie w Polsce*, "Studia nad ruchami społecznymi w Polsce", vol. 6, Warszawa.
- Eberhardt P., 2010, *Migracje polityczne na ziemiach polskich (1939–1945)*, Poznań.
- Eberhardt P., 2011, *Political Migrations on Polish Territories (1939–1950)*, Warszawa.
- Engelking B., 2011, *Jest taki piękny słoneczny dzień... Losy Żydów szukających ratunku na wsi polskiej 1942–1945*, Warszawa.
- Gawryszewski A., 2005, *Ludność Polski w XX wieku*, Warszawa.
- Grabowski J., 2011, *Judenjagd. Polowanie na Żydów 1942–1945. Studium dziejów pewnego powiatu*, Warszawa.
- Gross J.T., 2000, *Sąsiedzi. Historia zagłady żydowskiego miasteczka*, Sejny.
- Koter M., 1997, *Kresy państwowe – geneza i właściwości w świetle doświadczeń geografii politycznej*, [in:] Handke K. (ed.), *Kresy – pojęcie i rzeczywistość. Zbiór studiów*, Warszawa.
- Koter M., Kulesza M., 2001, *Geographical and historical grounds of formation of borders and present-day Poland*, [in:] Koter M., Heffner K. (ed.), *Changing role of border areas and regional policies*, "Region and Regionalism", 5, Łódź–Opole.
- Maryański A., 1994, *Narodowości świata*, Warszawa.
- Mędykowski W., 2012, *W cieniu gigantów. Pogromy Żydów 1941 r. w byłej sowieckiej strefie okupacyjnej. Kontekst historyczny, społeczny i kulturowy*, Warszawa.
- Rykała A., 2007, *Muzulmanie w polskich dziejach i przestrzeni*, "Acta Universitatis Lodziensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica" 8, Łódź.
- Najnowsze dzieje Żydów w Polsce w zarysie (do 1950)*, 1993, Tomaszewski J. (ed.), Warszawa.
- Rykała A., 2008, *Changes of the ethnic-religious map of Poland after the post-war border shifts (on the example of the so-called western territories)*, [in:] Siwek T. Baar V. (ed.), *Globalisation and its impact on localities*, Ostrava.
- Rykała A., 2011a, *Mniejszości religijne w Polsce – geneza, struktury przestrzenne, tło etniczne*, Łódź.

- Rykała A., 2011b, *Mniejszość religijna – mniejszość etniczna – wspólnota kulturowa. Uwagi na temat genezy, aktywności i tożsamości Karaimów w Polsce*, “Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica” 11, Łódź.
- Rykała A., 2013, *Ethno-Religious Heritage of the Former Eastern Territories of the Polish-Lithuanian Commonwealth in Contemporary Poland*, “European Spatial Research and Policy”, vol. 20 no. 1.
- Rykała A., 2014a, National, Ethnic And Religious Minorities In Contemporary Poland, [in:] Marszał T. (ed.), *Society and Space in Contemporary Poland in Łódź University Geographical Research*, Łódź.
- Rykała A., 2014b, *Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce z perspektywy geografii politycznej*, [in:] Sobczyński M. (ed.), *Wybrane problemy badawcze geografii politycznej*, “Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica”, No 17, Łódź.
- Tomaszewski J., 1985a, *Ojczyzna nie tylko Polaków*, Warszawa.
- Tomaszewski J., 1985b, *Rzeczpospolita wielu narodów*, Warszawa.
- Tomaszewski J., 1991, *Mniejszości narodowe w Polsce w XX w.*, Warszawa.
- Topolski J., 2000, *Historia Polski*, Poznań.
- Wendt J., Raczyński M., 1999, *Granice Polski w XX wieku*, “Kwartalnik Geograficzny”, vol. 3 (11), s. 14-25.
- Wyznania religijne Stowarzyszenia narodowościowe i etniczne w Polsce 2000–2002*, 2003, Warszawa.
- Wyznania religijne Stowarzyszenia narodowościowe i etniczne w Polsce 2003–2005*, 2006, Warszawa.